

LBRIS

We know
books

KRISTEN LOESCH

**PĂPUȘA
,
DE
PORȚELAN
,**

Traducere din limba engleză și note
MĂDĂLINA VOICU

LITERA
București

PROLOG

Odată, demult, într-un regat îndepărtat, trăia o fetiță care semăna izbitor cu păpușa ei de porțelan. Aveau același păr blond-ruginiu. Aceiași ochi de culoarea vinului purpuriu. Până și mamei fetiței îi venea greu să le deosebească. Și erau de nedespărțit, căci fetița o ținea mereu lângă ea, ca să o ferească de toți frații și surorile ei, care căutau mereu să i-o fure.

Familia trăia într-o casă de un roz-prăfuit, pe malul unui râu, iar seara, copiilor le plăcea să se adune în jurul sobei și să asculte poveștile mamei. Povești despre ținuturi și mai îndepărtate, din vremuri și mai de demult, când existau regi și regine care trăiau în castele; povești despre cum castelele acelea fuseseră înghițite de marea neagră ca întunericul nopții. Frații și surorile adormeau ascultând poveștile și apoi mama o lua în poala ei pe fetiță, împreună cu păpușa, și îi povestea despre tatăl ei. Și el avusese același păr blond-ruginiu, aceiași ochi ca vinul purpuriu, într-un alt ținut îndepărtat, într-o altă țară de demult.

Dar într-o seară, după cină, în timp ce focul ardea încet în sobă și samovarul fluiera, iar mama vorbea și copiii ascultau, se auzi zgomot de pași dincolo de ușă. *Bob-boc-boc.*

Și apoi lovituri în ușa de un roz-prăfuit. *Cioc-cioc-cioc.*

Urmate de o voce insipidă de bărbat.

Deschide, deschide, deschide!

CAPITOLUL 1

ROSIE

Londra, iunie 1991

Bărbatul pe care am venit să îl văd se apropie de o sută de ani. Are părul alb și e suplu, păstrând doar o vagă amintire din aspectul lui de star de cinema din tinerețe. Stă singur pe scenă, bătând ritmic cu degetele pe genunchi. Are capul dat ușor pe spate, în timp ce analizează atent mulțimea și întârzițiile care stau stânjeniți pe culoare, zâmbind sfioși. Se uită la cuplul de tineri veniți cu copiii lor, o fetiță de câțiva anișori care bălăngăne întruna din picioare, și un băiat mai mare, cu o mimică solemnă și nemișcat. Se uită și la mine.

De obicei, când privirile a doi străini se întâlnesc într-o încăpere aglomerată, unul sau amândoi se uită repede în altă parte, dar acum, nici unul din noi nu face asta.

Aleksei Ivanov va citi în seara asta din cartea lui de memorii, un volum subțire, cu copertă roșie, așezat pe măsuta de lângă scaunul lui. Am citit cartea de atâtea ori, că aș putea să rostesc odată cu el: *Panta unui deal se pierde în depărtare, iar glasurile se sting și ele... suntem ca niște naufragiați, în derivă pe rămășițele*

unei epave care plutește pe mare, lăsând în urmă tot ce ne-a legat de umanitate...

Aleksei se ridică.

– Vă mulțumesc tuturor pentru că ați venit, spune el, cu un accent tăios. Să încep, deci.

Ultimul bolșevic este o relatare a perioadei petrecute de el la Canalul Marea Albă al lui Stalin, spusă sub formă de proză scurtă, în așa fel încât oamenii să nu uite să mai și respire în timp ce citesc. Pentru azi, Aleksei a ales să citească povestea despre expediția blestemată a unei echipe de lucru printr-o sălbăticie sumbră, hibernală, ca să construiască un drum pe care nu va merge nimeni vreodată. Gropile pe care le săpau prizonierii erau pentru ei înșiși. Aveau să fie singurul lor mormânt...

Îmi simt mâinile moi și grele, iar degețele de la picioare încep să mă furnice în cizme. Lângă mine, un bărbat între două vârste își strânge și mai bine haina pe corp, în timp ce, în fața mea, fetița a încetat să mai bălângăne din picioare și stă cu spatele drept, întocmai ca fratele ei mai mare.

Într-un amfiteatru plin de oameni, Aleksei Ivanov a reușit să suprime orice zgomot.

Ajunge la sfârșitul lecturii și închide cartea.

– Sunt gata de întrebări, dacă aveți, spune el.

Se aude o mișcare înfundată de picioare. Undeva în spatele sălii, cineva tușește, și un bebeluș începe să scâncească. Aleksei se pregătește să se așeze la loc pe scaunul lui, când bărbatul de lângă mine ridică o mână.

Aleksei zâmbește larg și face un semn către bărbat.

– Spuneți.

– Întrebarea mea e cumva un pic cam personală, spune vecinul meu, cu un puternic accent scoțian. Se foiește în scaun. Sper că nu vă deranjează...

– Vă rog, vă ascult.

– Ați dedicat acest volum de memorii cuiva pe nume „Kukolka“. Se poate să împărtășiți cu noi cine a fost, de fapt, această persoană?

Zâmbetul dispare de pe fața lui Aleksei Ivanov. Fără acest zâmbet, nu mai seamănă cu celebrul scriitor, cu reputatul istoric disident. E doar un bătrânel, cocârjat sub povara celor peste nouă decenii de viață. Se uită de jur împrejurul sălii încă o dată, chiar când bebelușul începe iar să plângă speriat.

Privirea lui Aleksei se oprește asupra mea pentru o fracțiune de secundă, apoi trece mai departe.

– E un nume pe care nu-l rostesc niciodată cu voce tare, răspunde. Și dacă aș face-o, l-aș striga din toți răunchii.

Plec de la locul meu și mă îndrept spre scenă. Mulțimea se împrăstie, dar Aleksei mai dă și acum mâna cu unii și cu alții și vorbește cu organizatorii. Am citit tot ce a scris, în general aplecându-mă asupra manuscriselor într-o sală de lectură a Bibliotecii Bodleiene, iar acesta e efectul acelor ore suspendate în timp, în liniștea aceea pură: oricât ar părea de uman omul ăsta, Aleksei Ivanov a devenit pentru mine o figură aproape mitică. O legendă.

– Salutare, zice întorcându-se către mine, iar zâmbetul lui e ca lumina unei torțe.

– Mi-a plăcut atât de mult lectura dumneavoastră, domnule Ivanov, rostesc în timp ce încerc să îmi găsesc vocea. Poate că „plăcut“ nu e cel mai potrivit cuvânt, dar el aprobă din cap. Povestea dumneavoastră este profund inspirațională.

Plănuisem de mult timp să o spun, dar numai după ce am spus-o, mi-am dat seama cât de mult credeam lucrul ăsta.

– Mulțumesc, răspunde.

– Numele meu este Rosemary White. Rosie. Am văzut anunțul dumneavoastră la Oxford. Sunt doctorandă acolo, zic și tușesc ușor. Sunteți în căutarea unui asistent de cercetare pe perioada verii?

- Da, sunt, răspunde, pe un ton agreabil. Caut pe cineva care să mă însoțească la Moscova.

Îmi descleștez mâna de pe geantă.

- Aș dori să îmi depun CV-ul dacă postul e încă disponibil.

- Sigur că e disponibil.

- Nu am multă experiență în domeniul dumneavoastră, dar vorbesc fluent rusa și engleza...

- Voi fi la Oxford joi, îmi spune el. Hai să ne întâlnim! Mi-ar plăcea să îți spun mai multe detalii despre proiect.

- Categoric, vă mulțumesc. Numai că mâine plec spre Yorkshire să o vizitez pe bunica logodnicului meu. Trăiește singură. O vizităm o dată pe lună, zic eu, fără să știu de ce turui toate informațiile astea. Ne întoarcem în weekend.

- Atunci ne vedem în weekend, răspunde, cu vocea lui blândă.

În jurul nostru nu sunt decât oameni care vorbesc și fac glume, un zumzet plăcut, dar e ceva în ochii lui Aleksei care mă face brusc să mă simt ca și când ar trebui să mă oțelesc împotriva unui vânt năprasnic. Poate că pasajul pe care tocmai l-a citit, cu toate detaliile despre Marea Albă, drumurile acelea pustii, iernile interminabile, e încă proaspăt în mintea mea. Poate că asta e tot ce văd oamenii când se uită în ochii lui.

Când mă întorc la ea acasă, e trecut de ora la care mama merge la culcare, dar din camera ei se aude un sunet, ca un geamăt surd.

Bat la ușa dormitorului ei.

- Mama? Ești trează?

Încă un zgomot pe jumătate înăbușit.

Împing ușa și o deschid. Dormitorul mamei e murdar și întunecat, iar ea se potrivește perfect cu locul. Nespălată, incapabilă să se miște, stă în pat, ghemuită între perne, emanând un miros înțepător de vodcă, ce mă izbește în valuri. Vin la Londra să o văd măcar o dată pe lună și stau cu ea una sau două nopți. În ultimul timp, am vizitat-o mai des, dar pare că îi vine din ce

în ce mai greu să mă recunoască. Mama a continuat să bea chiar și după ce medicii i-au spus că ficatul ei e pe punctul de a ceda, că cedase deja. E beată și acum.

- Am fost la o conferință, îi spun. M-ai așteptat? Ochii ei acuzatori se învârt prin cameră și într-un final mă vede chiar în fața ei. Păi, noapte bună. Aranjez organizatoarele de medicamente pe noptieră și îmi șterg mâinile de pantaloni. Vrei să te trezesc mâine? Fac o pauză. Plec către York dis-de-dimineapță, îți amintești?

Își sugerează obrăzii osoși și încearcă să tragă de cearșaf ca să se sprijine. Vrea să vin mai aproape. Mă așez prudent la marginea patului.

- Raisa, îngână.

Raisa. Numele meu de botez. Acum simt numele ăsta ca pe ceva ce am lăsat fizic în Rusia, împreună cu hainele și cărțile mele și cu tot ce m-a făcut să fiu cea care sunt astăzi. Mama e singura care îmi spune așa.

Când va muri, va lua numele ăsta cu ea în mormânt.

- Știu ce ai de gând să faci, zice dintr-o suflare.

- Nu știi la ce te referi.

- Ba știi. Se uită fix în ochii mei, dar nu poate să-mi susțină privirea pentru mult timp. Ai tot încercat să ajungi la Moscova.

- Cum de...

- Te-am auzit când ai vorbit la telefon cu ambasada. De ce nu îți permit să te duci? E din cauza studiilor pe care le faci? Încearcă să rădă. Sper să nu îți aprobe niciodată plecarea.

- E din cauza dezastrului pe care l-ai făcut cu documentele când ne-am mutat aici, zic pe un ton tăios. Mereu mi-am dorit să mă întorc acolo măcar o dată, să văd locul. M-am gândit să mă duc acolo înainte să mă căsătoresc cu Richard. Să închid cerul.

- Minți, Raisocika. O să-l cauți pe bărbatul ăla.

Cred că e mai beată ca oricând dacă a ajuns să îl menționeze pe *bărbatul ăla*. Cu paisprezece ani în urmă, când avionul Aeroflot în care ne aflam decola către cerul de un roșu-aprins,

Când trenul iese din gara King's Cross, îmi sprijin fruntea de fereastră. Richard e deja în York. O să am ceva de condus până la bunica lui, care locuiește într-o căsuță așezată, sau plutind, în neantul mlaștinilor din nord. E locul unde eu și Richard ne vom căsători la toamnă. Mama nu a fost niciodată aici, dar i-ar plăcea ținutul acesta, astăzi aspru și furios, mâine fermecător și bătut de vânturi. Asemenea unui peisaj desprins din poveștile ei.

Am caietul ei în geantă. O să îmi țin promisiunea. Dar am urât mereu povestirile ei.

Sunt singurul lucru la ea care devine mai viu și nu mai puțin viu după ce bea. Ilustrații mici și ciudate, basme în miniatură, deseori cu o tentă coșmarescă. Toate încep cu formula ei preferată: *Odată, demult, într-un regat îndepărtat*, sau variațiuni pe aceeași temă. Nu e o coincidență. Și mama pare să se fi pierdut odată demult, într-un regat îndepărtat.

În timp ce Charlotte ne arată unde vor fi așezați muzicanții și ne dă instrucțiuni să nu ne apropiem de grădina ei de trandafiri, simțim cum ne învâluie, cu un șuierat scurt, o adiere rece de vânt. Tresar, și bunica lui Richard se uită la mine cu un zâmbet la fel de rece ca pala de vânt.

- Nu-ți place? mă întrebă.

- Ba da, e... e frumos.

Richard își dă jos haina și mi-o pune pe umeri. Intrăm în casă prin spate. Câinele lui Charlotte, un soi de terier pitic, care îți ajunge până la glezne, scheaună lângă ușă, topăind pe toate cele patru picioare, ca o jucărie mecanică. Charlotte strânge din buze. Pe câinele ei îl găsești de cele mai multe ori pe pernuțele lui din camera de zi, adulmecând pe la tăvița lui cu bunătățuri. Nu e genul de câine care se furișează afară intenționat. Nu este, de fapt, nici măcar ceea ce majoritatea oamenilor consideră a fi un câine.

- I-ai dat pe furiș cafea? glumesc cu Richard. Sau niște...
Usturoi.

Aerul e încărcat de un iz de usturoi, purtat de vântul rece mai departe decât ar fi, poate, normal. Pentru o secundă, mă tem să nu fie de la mine, pentru că tocmai am petrecut o săptămână în casa mamei, care pune usturoi în orice consumă. Poate chiar și în băutura. În adolescență, făceam mereu comentarii reprobatoare: *Ai dus cumva lipsă de usturoi în copilărie?* Iar ea râdea de parcă n-ar fi băgat de seamă că sunt iritată, și nu amuzată.

Căci nu eram deloc amuzată.

- Ro? Ești bine? întrebă Richard.

- E de la trandafiri? mă interoghează Charlotte. Acum au parfumul cel mai puternic.

- Cred că îmi e doar frig.

Câinele încă latră, iar acum pare tulburat.

- Nu știi ce-i cu el, remarcă Charlotte, ducând mâna la broșa pe care o are prinsă de rever. Richie, vrei, te rog, să intri tu prin față? Poate a venit cineva.

Mă zgribulesc în haina lui Richard. Cineva e deja acolo, chiar acolo, lângă intrarea din spate. Cineva care l-a smuls pe câinele-șobolan din somnul lui de dimineață. Cineva care probabil că ne-a urmărit când ne plimbam prin grădina lui Charlotte. Cineva care e mereu acolo și la Oxford.

Zoia.

Richard se îndepărtează. Câinele se liniștește, părând satisfăcut că tărăboiul pe care l-a făcut a transmis mesajul dorit.

- Simt că e ceva în neregulă cu tine azi, Rosie, spune Charlotte. Nu ești deloc în apele tale, observă ea, cu un țâțâit.

Sunetul acela cuprinde în sine tot ce crede ea despre mine. Nu știu dacă și-a imaginat că nepotul ei preferat va ajunge să fie cu cineva ca mine, dar în același timp își dă seama că putea fi și mai rău. *Nf, nf.*

Primesc încă un țâțâit pentru că nu îi răspund imediat. Încerc să îi zâmbesc, dar ea nu face nici un efort să-mi întoarcă zâmbetul. Ce vrea de la mine? Să îmi cer scuze că nu sunt în apele mele? Cum e Rosie când e în apele ei? Rosie, al cărei nume nu

a fost dintotdeauna Rosie? Uneori sesizez o licărire în ochii lui Charlotte care mă face să mă întreb dacă nu cumva suspectează că e ceva în neregulă cu povestea mea. Dar ea a fost cea care s-a retras într-o văduvie singuratică, să cultive trandafiri, departe de toți cunoscuții ei, departe de viața ei de femeie măritată. Poate că e ceva în neregulă și cu povestea ei.

– E vorba de mama, nu se simte... prea bine, spun într-un final.

Charlotte își revine.

– Desigur. Mi-a spus Richard ceva. Ce greu trebuie să fie pentru familia ta. Mama ta e o persoană religioasă?

– Are... propriile ei credințe, răspund. Crede în existența sufletului.

Mama a încercat la un moment dat să ne convingă și pe mine, și pe Zoia să credem în asta. Ne epuiza seară de seară, stând pe marginea patului, netezindu-și cămașa ei de noapte preferată, singurul lucru pe care îl mai poartă azi. Unele dintre afirmațiile ei despre sufletul uman veneau la pachet cu lecții morale solide. Altele erau frânturi de superstiții morbide, de genul celor pe care le strigă copiii în curtea școlii.

Nu credeam nimic din toate astea.

Câinele a amuțit.

– Nu e nimeni, raportează Richard, întorcându-se la noi. Intrăm?

Charlotte se apleacă cu o flexibilitate impresionantă și își ia cățelul în brațe. Acesta dă din coadă, ca un metronom lovindu-i ritmic brațul. Înainte să intru și eu, mirosul de usturoi mă izbește din nou, amestecat de data asta cu un iz de vodcă. O combinație fatală. Genul de combinație care emană din mama ca radioactivitatea.

Mâncarea de la micul-dejun mi-a picat greu și amenință să mi se ridice în gât. Potrivit folclorului mamei, nu există decât o sigură regulă obligatorie: după moarte, sufletul trebuie să se

întoarce în toate locurile în care omul a înfăptuit păcate când era în viață.

Oare Zoia nu a mai comis păcate nicăieri altundeva decât fix în spatele meu?

Seara târziu, mă sună, de la Londra, vecinul mamei. Mama a murit. I-a adus, ca de obicei, cumpărăturile și și-a dat imediat seama, zice el. Vreau să îl rog să mai verifice o dată pentru că mama pare moartă de ceva ani încoace, dar mă abțin. Mă strecor în pat și mă gândesc la casa asta mică, acoperită de iederă, și la mlaștina din jur, sălbatică și pustie, întinzându-se în toate direcțiile, venind de nicăieri, neapartinând nimănui.

Mlaștini. Mlaștinos. Mlaștiniș.

La întoarcerea în Londra, nu are loc nici o înmormântare și nici o ceremonie după incinerare. Mama nu avea prieteni. Nu știa pe nimeni altcineva în afară de oamenii care erau plătiți să o știe. Iau cu mine urna cu cenușa ei, pe care nu era nimic gravat, și refuz oferta lui Richard de a rămâne cu mine să mă ajute.

Nu o să dureze decât o zi în plus pentru că trebuie să fiu în Oxford la sfârșitul săptămânii.

Încerc să fac puțină curățenie în apartament. Încep cu bucătăria, unde zac borcanele ei oribile cu murături, pe care nu am văzut-o vreodată să le atingă. Urmează o tentativă de a curăța camera de zi, dar ochii de sticlă ai păpușilor ei mă urmăresc peste tot, ca și cum ar vrea să mă întorc cu spatele – așa că decid să mă ocup de ele data viitoare și, în schimb, deschid toate ferestrele ca să las să iasă aerul îmbăcsit, îmbibat de vodcă. Să las sufletul mamei să iasă.

Nu am nici cea mai vagă idee ce să fac în continuare. Să depozitez undeva urna? Sau să o expun?

Dacă ar fi să îi împrăști cenușa, ar trebui să fie pe scena de la Bolșoi, peste capetele muzicienilor, în uralele spectatorilor din fiecare lojă. Mama a fost în trupa de balet înainte de a se căsători – înainte ca eu și sora mea să apărem pe lume, spulberându-i